

**“Ім’я, що на устах у світу:
185 років від дня народження
Альфреда Нобеля”**

Талановитий самоучка

Будучи всесвітньо відомим завдяки своїм роботам, він залишався маловідомим як особистість, тому що все життя він ховався від своєї слави. **"Мені не здається, – якось сказав він, – що я заслужив на якусь славу, і нічого гарного в славі я не бачу"**, але після смерті його ім'я стало приносити славу й успіх іншим.

**Біографію Нобеля
вдалося відстежити лише
з 17 століття. Його дід по
батьковій лінії був
цирульником за
прізвищем Нобеліус. У ті
часи ця професія крім
стрижки волосся, гоління
щетини включала ще й
хірургічні операції –
кровопускання і
висмикування зубів.
У 1775 році предок своє
прізвище скоротив.**

*Товариство нафтового
виробництва братів Нобель*

**Його старший син,
Еммануїл (1801...1872),
став батьком Альфреда.**

**Еммануїл - архітектор,
будівельник і винахідник.
Спеціалізувався в
будівництві тунелів і
мостів. У 1827 році він
одружився на Кароліні
Андрієтте Алсель
(1803...1879). У них було
вісім дітей, тільки троє з
яких дожили до юнацьких
років: Роберт, Людвіг і
Альфред.**

Батьки Альфреда Нобеля

Засновник Нобелівської премії народився в Швеції в 1883 році. Коли Альфреду було дев'ять років, сім'я Нобелів переїхала в Росію, тут він дорослішав, прилучався до справ компанії батька.

*Будинок де народився
Альфред Нобель*

Еммануїл Нобель з синами

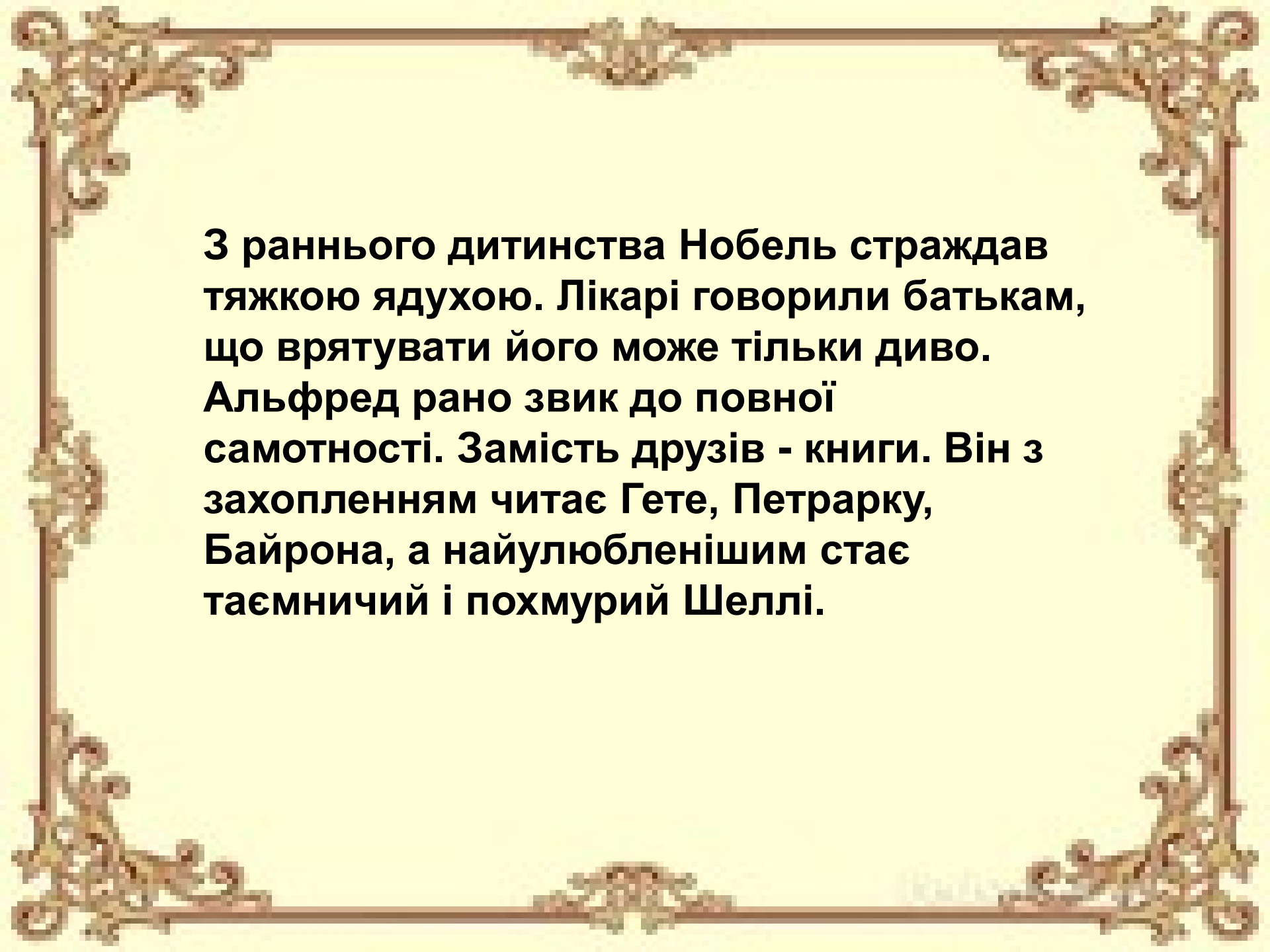
Сім'я Альфреда Нобеля

Парадоксально, однак Нобель, автор 350 винаходів, не мав зовсім ніякої освіти, крім домашньої.

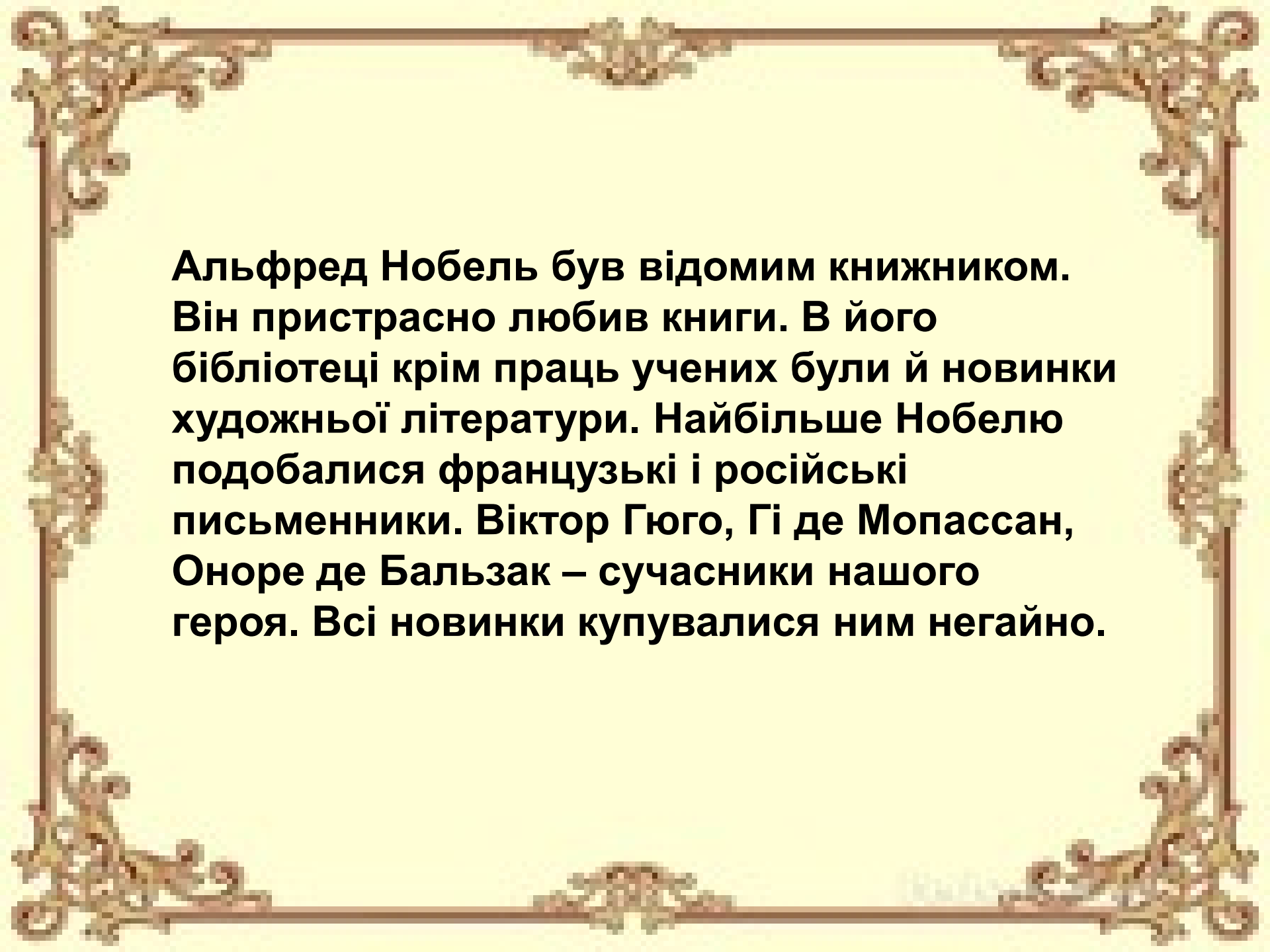
Альфред Нобель був четвертою дитиною у сім'ї. Багато хворів, тож навчався вдома. У нього були гувернантки, які викладали природничі науки, літературу і європейські мови.

Уже в 17 років добре володів шведською, російською, французькою, англійською та німецькою мовами. Окрім фізики та хімії, його ще цікавила література, особливо поезія.

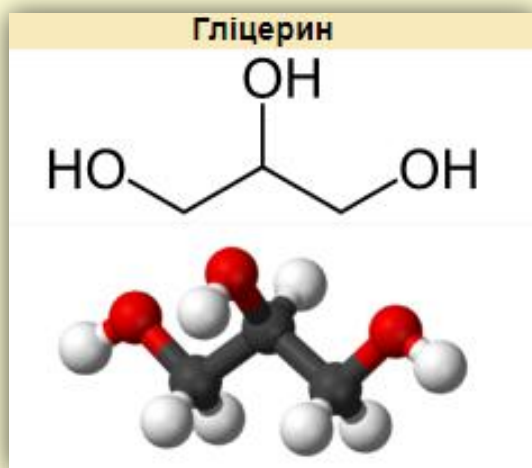
**З раннього дитинства Нобель страждав
тяжкою ядухою. Лікарі говорили батькам,
що врятувати його може тільки диво.
Альфред рано звик до повної
самотності. Замість друзів - книги. Він з
захопленням читає Гете, Петрарку,
Байрона, а найулюбленішим стає
таємничий і похмурий Шеллі.**

Альфред Нобель був відомим книжником. Він пристрасно любив книги. В його бібліотеці крім праць учених були й новинки художньої літератури. Найбільше Нобелю подобалися французькі і російські письменники. Віктор Гюго, Гі де Мопассан, Оноре де Бальзак – сучасники нашого героя. Всі новинки купувалися ним негайно.

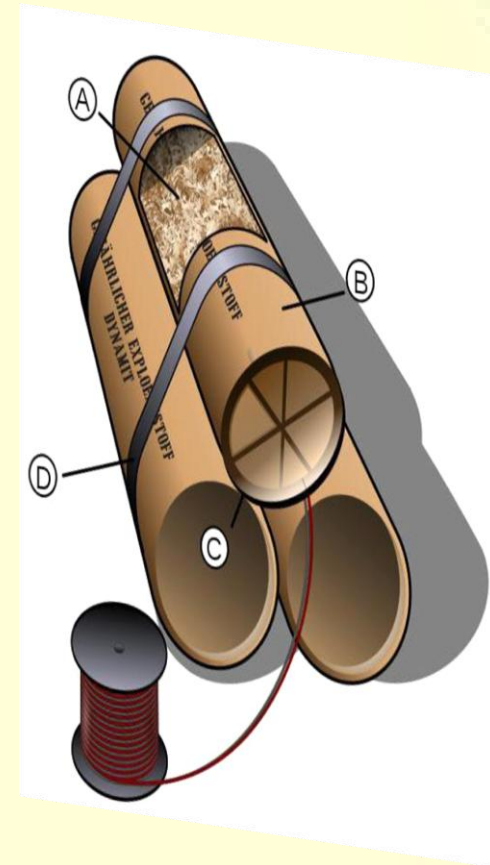
У 17 років Альфреда для вдосконалення освіти відправили в країни Європи і в США.

Він навчався у найзнаменитіших хіміків свого часу, які займалися дослідженнями гліцерину і нітрогліцерину. Потім він продовжив освіту в Росії, де під керівництвом Н. Н. Зініна вивчав властивості тринітрату гліцерину, що в подальшому і призвело до створення динаміту.

Винахід динаміту

З 1859 Альфред Нобель зацікавився технологією виготовлення вибухових речовин. У той час найсильнішим з них був нітрогліцерин, проте його використання було вкрай небезпечним: речовина вибухала при найменшому поштовху або ударі.

У 1867 році низка дослідів по створенню безпечної вибухівки увінчалася успіхом. Альфред Нобель запатентував новий винахід – динаміт. Це порошок з суміші хімічно інертної речовини і нітрогліцерину. Динаміт можна було засипати в висвердлені отвори і підривати за допомогою шнура, з'єданого з детонатором. Таким чином, людина, що здійснює підривні роботи, могла знаходитися на безпечній відстані від місця вибуху.

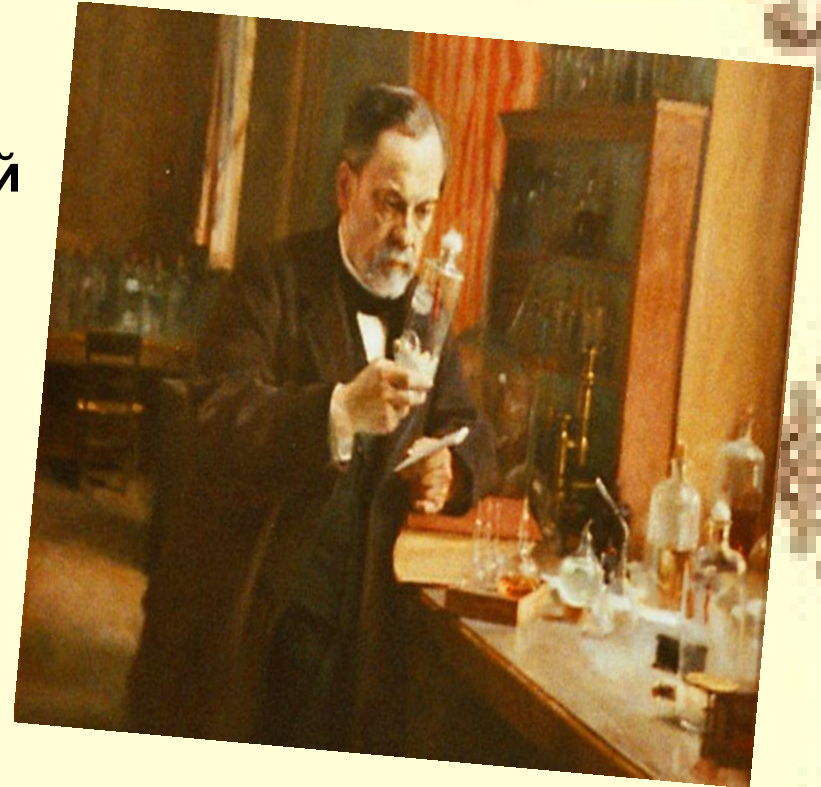
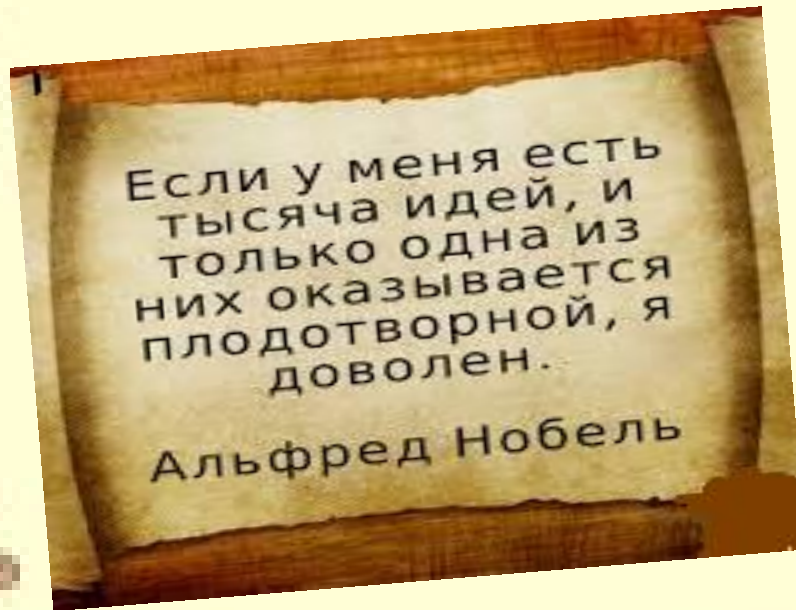

**Динаміт дуже швидко став
затребуваний в гірничій справі,
для виконання масштабних
земляних робіт і в ряді інших
галузей. Його виробництво
принесло родині Нобелів
чималий спадок.**

Інші винаходи Нобеля

Нобель мав надзвичайно креативний склад розуму, який безперервно генерував нові ідеї. Він говорив про себе так:

Найбільш відомими з його робіт стали:

- **серія з десяти капсул-детонаторів, один з яких використовується у вибуховій справі по сей день під назвою «детонатор №8»;**
- **«гримучий холодець» - студнеподібна суміш нітрогліцерину з колодієм, що перевершує динаміт по вибуховій потужності;**

- **баллістіт - бездимний порох на основі нітрогліцерину і нітроцелюлози, який використовується сьогодні в мінометних і гарматних снарядах, а також як ракетне паливо;**
- **нафтопровід як спосіб транспортування сирої нафти з родовища на переробку, що здешевив виробництво нафти в 7 разів;**
- **вдосконалив газовий пальник для освітлення та опалення;**

- розробив нову конструкцію водоміра і барометра;
- створив холодильний агрегат для побутового та промислового використання;
- знайшов новий, більш дешевий і безпечний спосіб виробництва сірчаної кислоти;
- велосипед з шинами з каучуку;
- вдосконалив паровий котел.

Альфред Нобель купив в Сан-Ремо віллу Mio Nido («Моє гніздо»), де влаштував суперсучасну лабораторію.

Нобель намагався отримати штучні дорогоцінні камені, працював над удосконаленням телефону, фонографа, ламп розжарювання; конструював літальні апарати, у тому числі бойову ракету - «повітряну торпеду», яка зможе пролетіти чотири кілометри.

***Вілла Нобеля.
Сан-Ремо. Італія.***

І хоча Нобеля не можна ставити в один ряд з великими хіміками різних країн світу, він був блискучим ученим-експериментатором, про що свідчать 355 патентів, отриманих за різноманітні винаходи. І йдеться не лише про вибухові речовини але й патенти на водомір, барометр, холодильний апарат, газовий пальник, удосконалений спосіб одержання сірчаної кислоти, конструкцію бойової ракети.

Відпочинок з братами

Він цікавився електрохімією та оптикою, біологією і медициною, конструював автоматичні гальма та безпечні парові котли, працював над створенням штучної гуми та шкіри, досліджував нітроцелюлозу і штучний шовк, намагався виготовити легкі сплави. І ще один винахід, над яким він трудився з особливим ентузіазмом - апарат для безболісного самогубства, який стане прототипом електричного стільця.

Лабораторія Нобеля в Сан-Ремо (Італія)

Драматургічний талант Альфреда Нобеля

Діяльність Альфреда Нобеля як драматурга — одна з маловідомих фактів його біографії. Як вже говорилося вище, він багато читав, серед письменників XIX століття Нобель більш всього виділяв французьких літераторів і дуже захоплювався Віктором Гюго, з ним він був особисто знайомий. Поезія англійця Персі Шеллі надихнула Альфреда на власну творчість. Нобель почне складати вірші. А у вісімнадцять років напише поему «Загадка» про своє безрадісне дитинство.

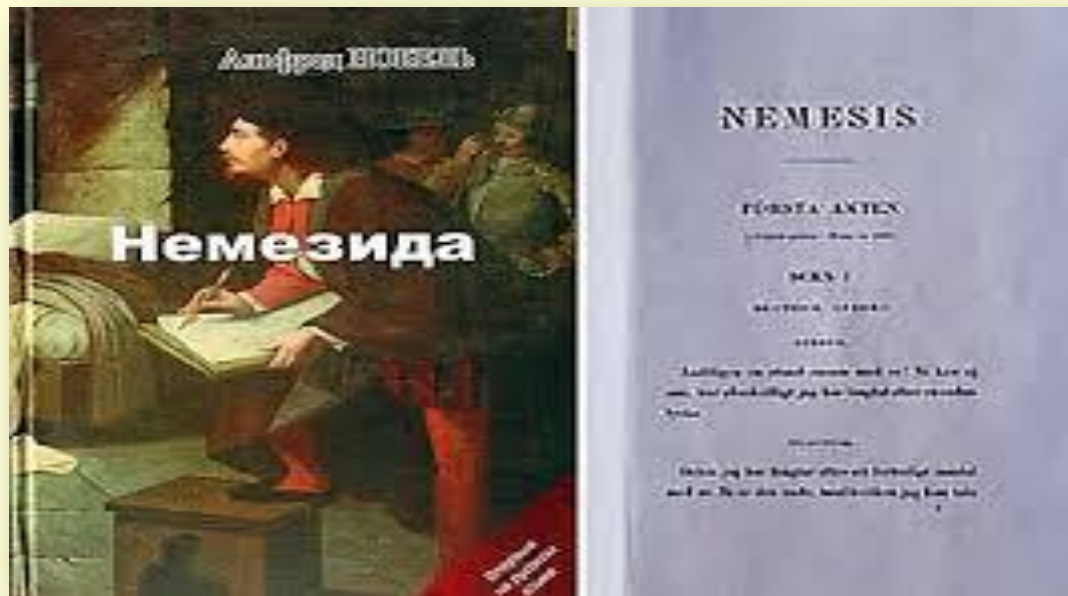

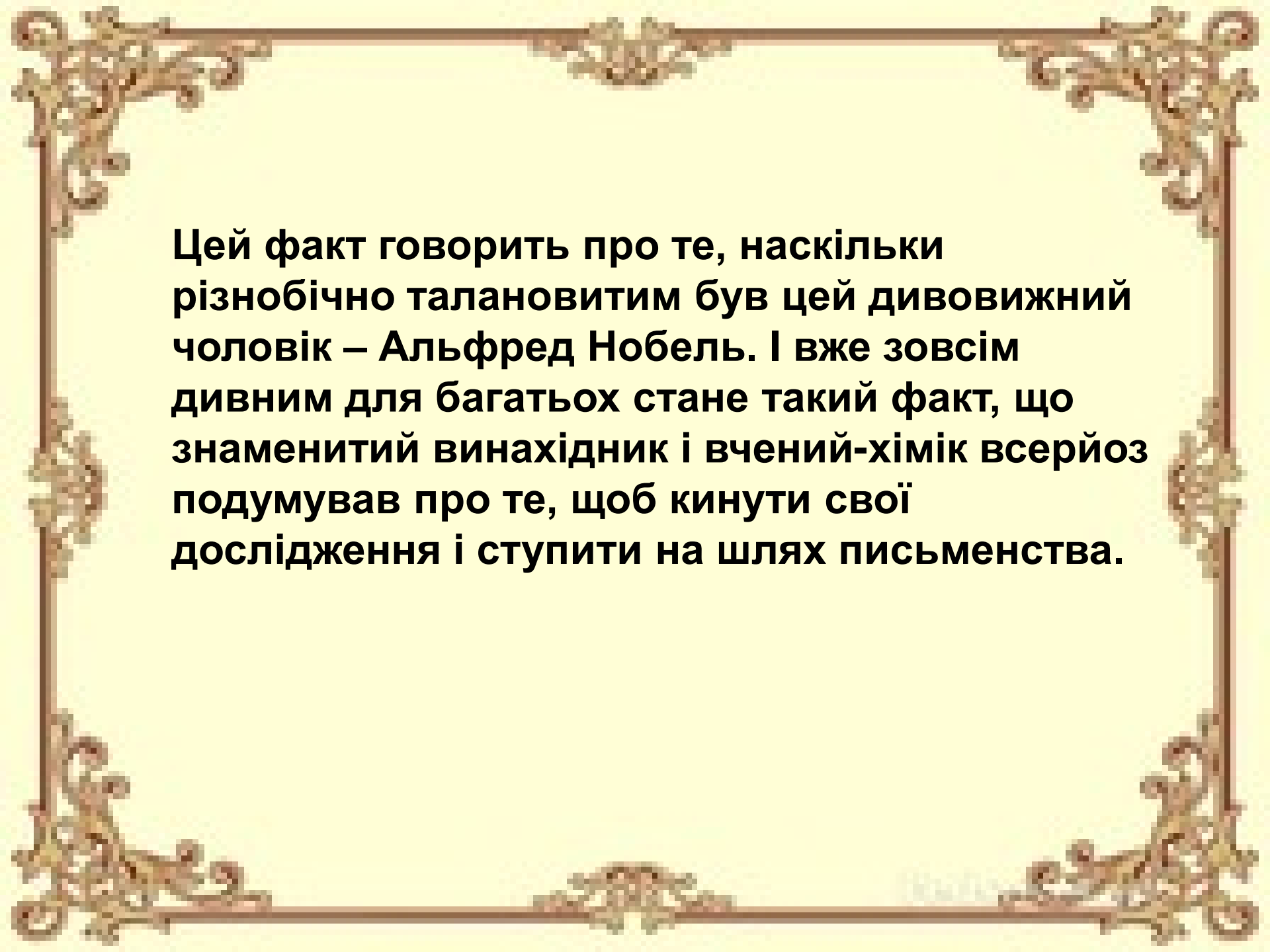
Бажання писати зародилося у Нобеля досить рано і не пропадало протягом усього його життя. Як пише Генріх Шюкк, його мрія стати письменником була така сильна і так наполеглива, що він навіть вважав, ніби витратив своє життя даремно, ставши винахідником і віддавши всі свої сили вибуховим речовинам.

Нобель написав декілька п'єс, романів і віршів. Правда, лише один зі всіх цих багаточисельних творів було опубліковано. Це п'єса «Немезіда», 4-х актна трагедія в прозі про Беатрису Ченчі, була написана, коли він був при смерті.

Церква визнала п'єсу скандальною і блюзнірською, і весь наклад, окрім трьох екземплярів, було знищено. Перше уціліле видання було опубліковане в Швеції в 2003, а в 2005 році в Стокгольмі в день смерті ученого відбулася прем'єра спектаклю.

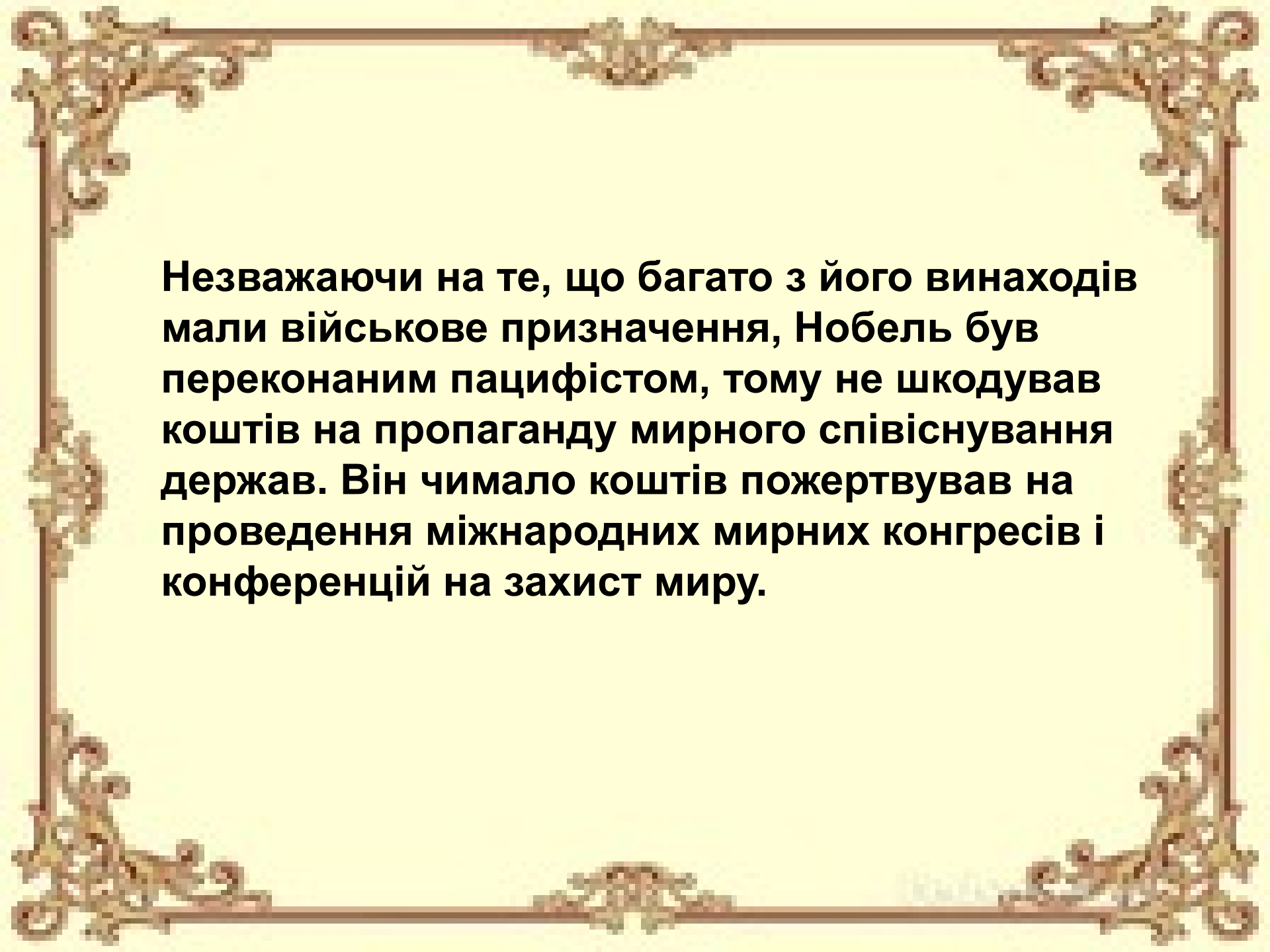

Цей факт говорить про те, наскільки різнобічно талановитим був цей дивовижний чоловік – Альфред Нобель. І вже зовсім дивним для багатьох стане такий факт, що знаменитий винахідник і вчений-хімік всерйоз подумував про те, щоб кинути свої дослідження і ступити на шлях письменства.

Меценат світової науки

Завдяки своїм винаходам, Нобель став власником кількох успішних підприємств, де створював своїм робочим комфортні умови життя. Будував для них будинки і безкоштовні лікарні, для їхніх дітей – школи, ввів безкоштовне перевезення працівників на фабрику.

Незважаючи на те, що багато з його винаходів мали військове призначення, Нобель був переконаним пацифістом, тому не шкодував коштів на пропаганду мирного співіснування держав. Він чимало коштів пожертвував на проведення міжнародних мирних конгресів і конференцій на захист миру.

За рік до своєї смерті, 27 листопада 1895 року в Парижі у присутності чотирьох свідків Альфред Нобель підписав новий заповіт, за яким усе своє майно й капітал передав фондам для створення п'яти щорічних премій. Відповідно до заповіту все майно (наприкінці життя він був власником не тільки 93 компаній та підприємств у 20 країнах світу на всіх континентах, але й будинків у Парижі, Відні, Ніцці, Сан-Ремо та інших містах) після його смерті мало бути вкладено в надійні акції, цінні папери для створення преміального фонду.

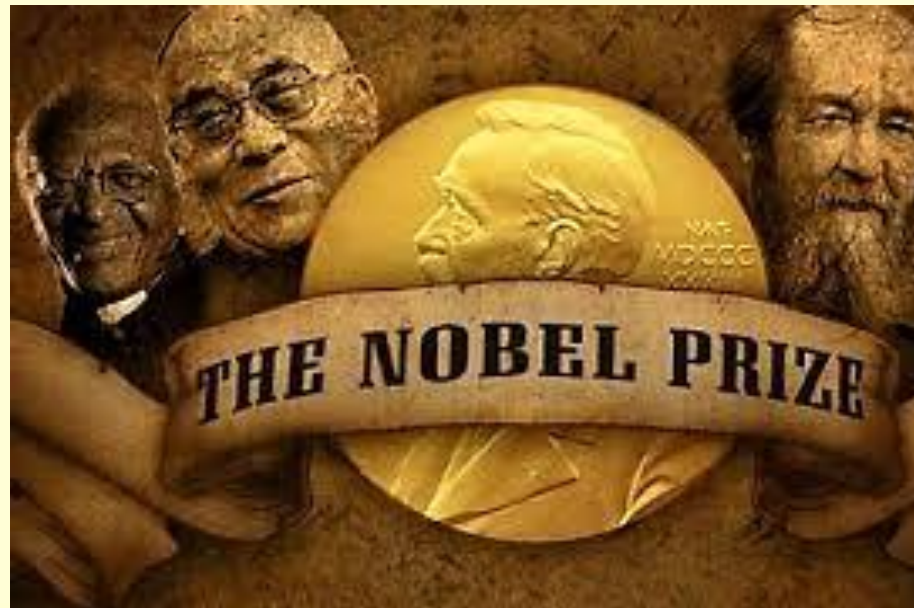
"Все моє рухоме і нерухоме майно, - писав Нобель, - повинно бути обернене моїми повіреними в ліквідні цінності, а зібраний у такий спосіб капітал поміщено у надійний банк. Ці кошти повинні належати фонду, який щорічно буде вручати доходи від них у вигляді премій тим, хто за минулий рік вніс найбільш істотний внесок у науку, літературу чи справу миру і чия діяльність принесла найбільшу користь людству".

Суму доходу необхідно було розділити на п'ять частин, і кожну з них у вигляді премії щорічно присуджувати кращим вченим в галузі фізики, хімії, медицини і літератури, а також найвидатнішим миротворцям.

Нобелівська премія — це, безумовно, найавторитетніша нагорода, про яку таємно чи явно мріє більшість науковців світу. Принаймні тих, які вважають, що працюють відповідно до заповіту Альфреда Нобеля, «...для добра усього людства». Її майже безперервно вручають з 1901 року (виняток – 1940-1942 роки).

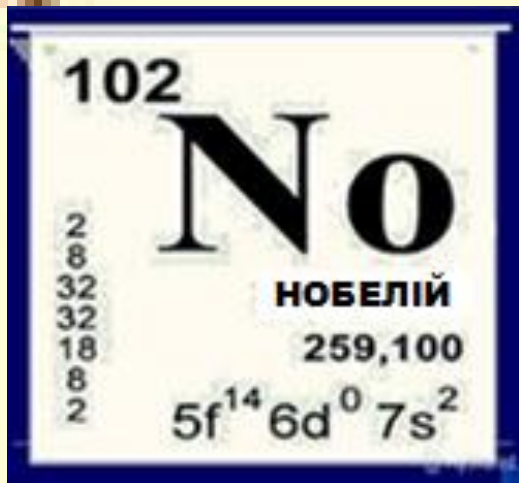

І ще трохи про Нобеля та «Нобелівку»...

Альфред Нобель помер у Сан-Ремо 10 грудня 1896 року після інсульту у віці 63 років. Його прах було поховано у Стокгольмі на Північному кладовищі. У прощальній промові пастор сказав, що покійний був громадянином світу. Надалі так стали називати багатьох людей, однак уперше таке визначення було вжито саме стосовно Альфреда Нобеля

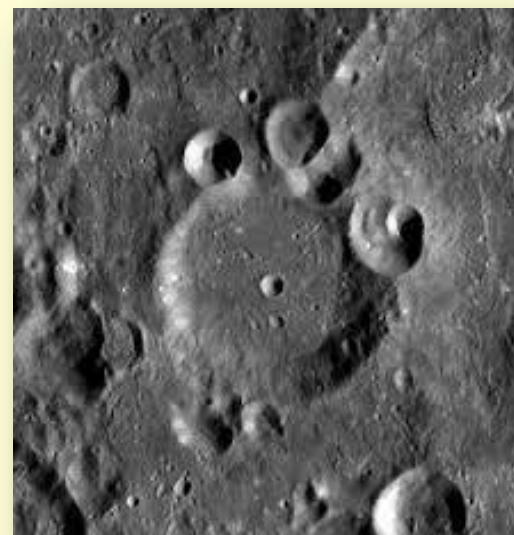
Могила у Стокгольмі

На честь Альфреда Нобеля синтезований у 1958 р. у Сполучених Штатах новий радіоактивний хімічний елемент з атомним номером 102, було названо нобелієм.

У 1968 р. засновано Премію Шведського центрального банку з економічних наук пам'яті Альфреда Нобеля.

Ім'я Альфреда Нобеля у 1970 р. Міжнародним астрономічним союзом присвоєно кратеру на зворотному боці Місяця.

Кратер Нобеля

На честь А. Нобеля названо астероїд (6032) Нобель, відкритий 4 серпня 1983 р. у Кримській астрофізичній обсерваторії.

21 жовтня 1991 році за ініціативою Шведського Нобелівського фонду на кошт Міжнародного фонду історії науки на Петроградській набережній у С.Петербурзі відкрито бронзовий монумент Альфреду Нобелю.

На честь А. Нобеля названо Нобелівський фізико-технічний інститут у Стокгольмі.

***Бронзовий монумент
Альфреду Нобелю***

**Ім'я Нобеля в 2010 р. присвоєно одному із
університетів у Дніпрі).**

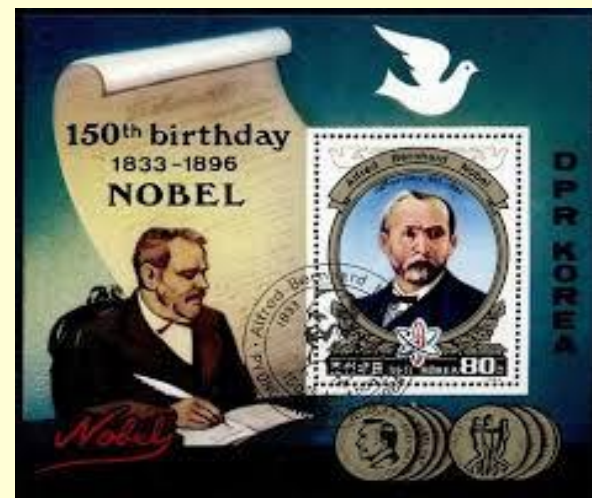

**Всі країни,
представники яких
отримують Нобелівську
премію, намагаються
увічнити цю велику
подію для нащадків
випуском святкових
поштових марок, а
також присвячують їх
ювілейним датам життя
самого А. Нобеля.**

*До 100-річчя від дня народження
А.Нобеля*

До 150-річчя від дня народження А.Нобеля

До 175-річчя від дня народження А. Нобеля.

До 180-річчя від дня народження А. Нобеля

Альфред Нобель був членом Шведської академії наук, Лондонського королівського товариства, Паризького товариства цивільних інженерів.

Упсальський університет присвоїв йому звання почесного доктора філософії. Серед нагород винахідника – шведський орден Полярної зірки, французький – Почесного легіону, бразильський орден Троянди і венесуельський – Болівара.

Будівля Шведської королівської академії наук

***Венесуельський орден
Болівара***

Бразильський орден Троянди

***Шведський
орден Полярної
зірки***

До своїх численних орденів, почесних титулів і відзнак він ставився з гумором: "Мої нагороди мені дали не за вибухові речовини. Шведський орден Полярної зірки я заслужив завдяки своєму кухареві, чиє мистецтво догодило одній високопоставленій особі. Французький орден я отримав завдяки близькому знайомству з міністром, бразильський орден Троянди - тому що мене випадково представили бразильському імператорові. Що ж стосується знаменитого ордена Болівара, то я удостоївся його тому, що мій друг хотів показати, як здобуваються там ордена".

Нобель був блискучий і дотепний співрозмовник, але все життя вважав за краще усамітнення. Він не мав особистого секретаря і писав, копіював і реєстрував всі листи власноруч – чимала робота, якщо врахувати його зайнятість. Він застосовував своєрідну класифікацію особистих листів: "Від чоловіків", "Від жінок" і "Листи з проханнями". Остання зв'язка була значно товща інших ...

Альфред Нобель помер 10 грудня. Його останки було перевезено до Швеції і після кремації з почестями поховано 29 грудня у сімейну могилу на Північному кладовищі у Стокгольмі, де були поховані його батьки і молодший брат Еміль-Оскар. Нобель зустрів свій смертний час, як і жив, - в повній самоті. Як він і передбачав, поряд з ним не було "близького друга або родича, чия добра рука закриє в призначений день очі і прошепотить м'які і сердечні слова розради".

Я вважаю життя надзвичайним даром, дорогоцінним камінням, отриманим нами з рук матері-природи для того, щоб ми самі шліфували і полірували його до тих пір, поки його блиск не буде вартий нас за наші труди.

Я нажив незліченне багатство. Час віддавати його людям, нащадкам.

Коли життя наближається до кінця і лише кілька кроків відділяють нас від могили, ми рідко шукаємо нових друзів, але більше довіряємо старим.

**Про шведського винахідника, підприємця і
мецената Альфреда Нобеля ви можете
ознайомитись з представлених нижче джерел,
які є у фонді НТБ**

□ Альфред Нобель [Текст] // Теория и практика
управления. – 2004. – № 1. – С.12-13.

□ Довбенко, М. В. Видатні незнайомці : наукові ідеї,
здобутки та життя економістів - лауреатів Нобелівської
премії [Текст] / М. В. Довбенко. – Івано-Франківськ :
"Перевал", 1995. – 204 с.

□ Мышко, Т. Л. Остров Нобеля [Текст] / Т. Л. Мышко //
Энергия: экономика, техника, экология. – 2009. – № 11. –
С. 69-75.

□ Новосад, К. Учора світ відзначив День Нобеля [Текст] / К. Новосад // Вінницька газета. – 2012. – 11 грудня (№ 98-99). – С. 15.

□ Пикуль, В. Антиоружие - вековая мечта человечества [Текст] / В. Пикуль // Наука и религия. – 2003. – № 10. – С.12-13.

□ Сищук, О. Сидів на двох стільцях... на користь людству: [Про Альфреда Нобеля та лауреатів Нобелівської премії] [Текст] / О. Сищук // Віче. – 2006. – № 23-24. – С. 56-57.

□ Чолаков, В. Нобелевские премии. Ученые и открытия [Текст] / В. Чолаков. – М. : Мир, 1986. – 368с.

Використані електронні джерела

□ Альфред Нобель: біографія, цікаві факти
*[Електронний ресурс] // Бизнес идей: веб-сайт, -
Електронні текстові дані. – Режим доступу:
[http://business-idea.com.ua/new-nobel-alfred-biografiya-
interesnye-fakty.html](http://business-idea.com.ua/new-nobel-alfred-biografiya-interesnye-fakty.html) (дата звернення: 18.10.2018). –
Загол. з екрану.*

□ Альфред Нобель *[Электронный ресурс] // 24СМИ -
медийный новостной портал : веб-сайт, – Электронные
текстовые данные. – Режим доступа:
<https://24smi.org/celebrity/4877-alfred-nobel.html> (дата
обращения: 18.10.2018). – Загл. с экрана.*

□ Альфред Нобель [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу:
https://uk.wikipedia.org/wiki/Альфред_Нобель (дата звернення: 18.10.18). – Загол. з екрану.

□ Альфред Нобель [Електронний ресурс] // Острів знань : веб-сайт / НАПН України, Ін-т обдарованої дитини. – Електронні текстові дані. – Режим доступу:
<http://tsikave.ostriv.in.ua/publication/code-184461E05DD14/list-164FB2C2B27> (дата звернення: 18.10.2018). – Загол. з екрану.

□ Історія Альфреда Нобеля [Електронний ресурс] // На скрижалях: навіть боги не можуть змінити минуле : веб-сайт. – Електронні текстові дані. – Режим доступу:
<http://na-skryzhalyah.blogspot.com> (дата звернення: 18.10.2018). – Загол. з екрану.

Дякуємо за увагу

Васюта С. О. провідний бібліотекар
відділу обслуговування навчальною
літературою
Науково-технічна бібліотека
Вінницького національного технічного
університету
library@vntuedu.ua

